

POSTANOWIENIE

Dnia 26 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Stępka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Kazimierz Klugiewicz

Protokolant Elżbieta Wawer

po rozpoznaniu w dniu 26 lutego 2020 r. na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w sprawie Z. J.

kasacji Prokuratora Generalnego wniesionej na jego korzyść

od postanowienia Sądu Wojewódzkiego w S.

z dnia 16 września 1993 r., sygn. akt III Ko (...),

o stwierdzenie nieważności wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w B.

z dnia 27 maja 1953 r., sygn. akt Sr (...),

p o s t a n o w i ł

uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w S.

UZASADNIENIE

Z.J. skierował w dniu 9 października 1992 r. wniosek do Sądu Wojewódzkiego w B. oparty o przepisy ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (dalej jako ustawa lutowa), w którym domagał się stwierdzenia nieważności wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w B. z dnia 27 maja 1953 r., o sygn. akt Sr (...), którym to wyrokiem został skazany na karę 3 lat pozbawienia wolności.

Postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 8 czerwca 1993 r. sprawa została przekazana Sądowi Wojewódzkiemu w S. Rozpoznając przedmiotowy wniosek Z. J. o stwierdzenie nieważności w/w orzeczenia Sąd Wojewódzki w S. na posiedzeniu w dniu 16 września 1993 r., w sprawie o sygn. akt III Ko (...), po ustaleniu, że wnioskodawca zmarł w dniu 18 czerwca 1993 r., postanowił o umorzeniu prowadzonego postępowania na zasadzie art. 11 pkt 5 k.p.k. z 1969 r. - z uwagi na śmierć wnioskodawcy (k. 28). Powyższe orzeczenie nie zostało zaskarżone przez prokuratora i stało się prawomocne.

Od tego postanowienia Sądu Wojewódzkiego w S., kasację na korzyść Z. J. wniósł Prokurator Generalny, który na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. i art. 524 § 2 k.p.k. zaskarżył orzeczenie w całości.

Na podstawie art. 523 § 1 i § 4 pkt 2 k.p.k. oraz art. 526 § 1 k.p.k. postanowieniu temu zarzucił mające istotny wpływ na treść orzeczenia rażące naruszenie prawa materialnego, to jest art. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w brzmieniu do dnia 18 listopada 2007 r. - i umorzenie na zasadzie art. 11 pkt. 5 k.p.k. z 1969 r. postępowania w sprawie Z. J. o stwierdzenie nieważności wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w B. z dnia 27 maja 1953 r., sygn. akt Sr (...), z uwagi na śmierć wnioskodawcy w sytuacji, gdy śmierć osoby represjonowanej w toku postępowania o stwierdzenie nieważności orzeczenia nie stoi na przeszkodzie wydaniu postanowienia w przedmiocie nieważności orzeczenia.

W konkluzji Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Wojewódzkiego w S. i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się oczywiście zasadna i należało uwzględnić ją w całości na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Została również wniesiona przez uprawniony podmiot, bowiem zgodnie z nowelą Kodeksu postępowania karnego, wprowadzoną ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1694), która weszła w życie dnia 5 października 2019 r., Prokurator Generalny (a także

Rzecznik Praw Obywatelskich) jest organem uprawnionym do wywiedzenia kasacji w trybie art. 521 § 1 k.p.k. od każdego prawomocnego orzeczenia sądu kończącego postępowanie, a więc również w sprawach postępowań prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Ma rację skarżący, że Sąd Wojewódzki w S. dopuścił się rażącego naruszenia art. 4 ustawy lutowej w brzmieniu obowiązującym do dnia 18 listopada 2007 r. Trafnie wskazał Prokurator Generalny, że przepis ten jednoznacznie wskazywał wówczas, że „stwierdzeniu nieważności orzeczenia nie stoi na przeszkodzie wykonanie kary, zastosowanie amnestii lub abolicji, zatarcie skazania, akt łaski, przedawnienie, zadośćuczynienie, śmierć osoby represjonowanej, której orzeczenie dotyczy, zawieszenie postępowania lub jego umorzenie z innych powodów niż te, o których mowa w art. 11 pkt 1 Kodeksu postępowania karnego”. Również obecnie, zgodnie z treścią art. 4 tej ustawy - „Stwierdzeniu nieważności orzeczenia nie stoi na przeszkodzie wykonanie kary, zastosowanie amnestii lub abolicji, zatarcie skazania, akt łaski, przedawnienie, zadośćuczynienie, śmierć osoby represjonowanej, której orzeczenie dotyczy, zawieszenie postępowania lub jego umorzenie z innych powodów niż te, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego”. Dlatego też śmierć wnioskodawcy Z. J. nie stanowiła w chwili orzekania przez Sąd Wojewódzki w S. , jak również nie stanowi obecnie, podstawy formalnej uprawniającej Sąd do wydania postanowienia o umorzeniu postępowania na zasadzie ówczesnie obowiązującego art. 11 pkt 5 k.p.k. z 1969 r. (obecnie art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k.) w toku postępowania o stwierdzenia nieważności wyroku sądowego prowadzonego w trybie przewidzianym przez ustawę lutową.

Również z dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że śmierć osoby represjonowanej w toku postępowania o stwierdzenie nieważności orzeczenia nie stoi na przeszkodzie wydaniu postanowienia w przedmiocie nieważności orzeczenia (*zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 września 1992 r., sygn. akt I KZP 22/92, OSNKW 1992, z. 11-12, poz. 77; uchwała wydana zatem zanim zapadło orzeczenie Sądu Wojewódzkiego w S. z*

dnia 16 września 1993 r.). W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy stwierdził między innymi - „o odpowiedzi na pytanie, czy i jaki wpływ na przeprowadzenie postępowania wszczętego na wniosek osoby represjonowanej ma jej śmierć w toku tego postępowania, rozstrzyga wykładnia przepisu art. 4 cyt. ustawy. Według tego przepisu wymienione w nim okoliczności, a więc m.in. „śmierć osoby represjonowanej”, nie stoją na przeszkodzie stwierdzeniu nieważności orzeczenia. Istotny jest fakt, że dyspozycja zawarta w tym przepisie ujęta została w sposób całkiem ogólny. Ustawa z dnia 23 lutego 1991 r. nie zawiera bowiem żadnych zastrzeżeń i ograniczeń co do tego, kiedy - przed, czy po uruchomieniu postępowania o stwierdzenie nieważności orzeczenia - wystąpiły okoliczności wymienione w tym przepisie. W tym stanie rzeczy całkowicie uzasadnione jest szerokie ujęcie zakresu przewidzianego w art. 4 cyt. ustawy wyjątku od art. 11 pkt 5 k.p.k., zgodnie z którym śmierć oskarżonego powoduje niedopuszczalność postępowania. Zgodnie z dyrektywą interpretacyjną *lege non distinguente* sformułowanie przepisu art. 4 omawianej ustawy uzasadnia dokonanie następujących ustaleń. Po pierwsze, skoro ustawa stanowi ogólnie, że śmierć osoby represjonowanej nie stoi na przeszkodzie stwierdzeniu nieważności orzeczenia, a więc wydaniu postanowienia w przedmiocie nieważności orzeczenia, to należy przyjąć, iż okoliczność ta nie stoi na przeszkodzie wydaniu takiego postanowienia ani wtedy, gdy nastąpiła przed wszczęciem postępowania o stwierdzenie nieważności, ani też wtedy, gdy nastąpiła dopiero w toku tego postępowania. Po drugie, ponieważ omawiana ustawa wcale nie zastrzega, że przepis art. 4 dotyczy tylko sytuacji, gdy postępowanie o stwierdzenie nieważności orzeczenia zostało wszczęte na wniosek innego podmiotu niż osoba represjonowana, to należy przyjąć, iż śmierć osoby represjonowanej w toku postępowania nie stoi na przeszkodzie wydaniu postanowienia w przedmiocie nieważności orzeczenia ani wtedy, gdy postępowanie zostało wszczęte na wniosek innego podmiotu niż osoba represjonowana, ani też wtedy, gdy toczy się ono na skutek wniosku osoby represjonowanej. Przepis art. 4 ust. ustawy nie różnicuje tych sytuacji, nie wolno więc tego czynić w sferze jego wykładni. W świetle art. 4 cyt. ustawy śmierć osoby represjonowanej w toku postępowania o stwierdzenie nieważności orzeczenia nie stoi na przeszkodzie wydaniu postanowienia

w przedmiocie nieważności orzeczenia. Także zatem wtedy, gdy osoba ta zmarła w czasie postępowania wszczętego na jej wniosek, dopuszczalne jest kontynuowanie postępowania i wydanie postanowienia w przedmiocie nieważności orzeczenia”.

Sąd Najwyższy wskazał także w uchwale, iż śmierć wnioskodawcy wcale nie pozbawia złożonego przezeń wniosku znaczenia prawnego. I chociaż w świetle art. 3 ust. 1 ustawy lutowej prawnoprocesowe znaczenie wniosku o stwierdzenie nieważności orzeczenia sprowadza się do tego, że stanowi on warunek *sine qua non* wszczęcia i przeprowadzenia postępowania w tym przedmiocie, to ustawa wcale nie wymaga „popierania” takiego wniosku. W rezultacie, jeżeli wniosek o stwierdzenie nieważności orzeczenia zostanie złożony przez uprawniony do tego podmiot, to stanowi on podstawę przeprowadzenia postępowania i wydania postanowienia w przedmiocie nieważności orzeczenia, nawet, jeśli wnioskodawca nie może go popierać ze względów faktycznych (tak jest np. wtedy, gdy wnioskodawca zmarł).

Reasumując, nie ulega wątpliwości, że doszło do rażącego naruszenia przez Sąd Wojewódzki w S. w sprawie Z. J. przepisu art. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w brzmieniu do dnia 18 listopada 2007 r. Naruszenie to – co oczywiste – miało istotny wpływ na treść zapadłego orzeczenia w sprawie.

W rezultacie więc, Sąd Najwyższy uwzględniając kasację Prokuratora Generalnego wniesioną na korzyść skazanego Z. J., na mocy art. 537 § 2 k.p.k., uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w S. do merytorycznego rozpoznania.